
ETNOLOŠKA DEDIŠČINA IN FILATELIJA / DEDIŠČINA PUSTNIH MASK IN ŠEMLJENJA V IZDAJAH POŠTE SLOVENIJA IN FILATELISTIČNEGA DRUŠTVA PTUJ

Aleš Gačnik

351

IZVLEČEK

Etnološka dediščina in filatelija je polje, znotraj katerega si avtor članka definira okvir za razpravljanje o uporabi motivov iz etnološke dediščine na slovenskih znamkah. Pri tem se omeji na dve "etnološki" seriji Pošte Slovenija: Slovenija - Evropa v malem in Folklor. Glavnino razprave predstavlja analiza dediščine pustnih mask in šemljenja skozi najnovejše izdaje Pošte Slovenija in večdesetletne izdaje Filatelističnega društva Ptuj. Avtor nas osvešča o potrebi po vzpostavitvi etnološkega odnosa do filatelije.

ABSTRACT

Ethnological heritage and philately are the field within which the author of the article defines his framework for discussing the use of motifs from the cultural heritage on Slovene stamps. The analysis is limited to two "ethnological" series issued by the National Post Office: Europe in miniature and Folklore. The greater part of the article is dedicated to an analysis of the Shrovetide mask and masquerading heritage, focusing on the latest issues of the National Post Office and issues of the Ptuj Philatelic Society covering several decades. The author suggests that philately deserves serious ethnological interest.

Znamke nas povezujejo in nagovarjajo, obveščajo in učijo, opominjajo in spominjajo. Znamke niso zgolj podoba pošte in države, ampak tudi podoba nas samih, podoba našega odnosa do sveta, do lepega in enkratnega, pomembnega in zanimivega. Niso le ekonomska kategorija, filatelistična strast ipd., temveč tudi medij za komunikacijo med različnimi ljudmi v različnih delih sveta. So odličen medij za promocijo naše naravne in kulturne dediščine, tudi etnološke, bodisi znotraj ali zunaj meja naše države.

ETNOLOŠKA DEDIŠČINA NA ZNAMKAH POŠTE SLOVENIJA

Če sprejmemo domnevo, da je vsaka poštna znamka tudi etnološko povedna (informacija), se ponovno znajdemo že pred tolikokrat zastavljenim vprašanjem: kaj je in kaj ni etnološko? Ker pa pričujoča dilema ni predmet tega prispevka, je bolje, da pojem etnološke teme in motiva v slovenski filateliji zožimo na tista področja, ki jih tudi

pri Pošti Slovenija prepoznavajo kot "etnološka" bodisi pod sloganom serije "Slovenija - Evropa v malem" bodisi pod terminom serije Folklor.

1. SERIJA ZNAMK "SLOVENIJA - EVROPA V MALEM"

Iz zakladnice slovenske ljudske kulture je po izboru motivov etnologa dr. Janeza Bogataja, risb Zagorke Simič in oblikovalca Miljenka Licula pričela v letu 1993 izhajati izredno pomembna, povedna in prepoznavna serija znamk z motivi iz vsakdanjega načina življenja Slovencev. Do konca leta 1995 jih je v seriji "Slovenija - Evropa v malem" izšlo že 17 in sicer z naslednjimi motivi in nominalnimi vrednostmi:

1993

- škofjeloški kruhek (1,00 SIT),
- bajta na Veliki planini (6,00 SIT),
- citre (7,00 SIT),
- kraška hiša (44,00 SIT),
- trstenke (2,00 SIT),
- kozolec (5,00 SIT),
- lončeni bas (10,00 SIT),
- hiša v Prekmurju (20,00 SIT),
- črpalka iz sečoveljskih solin (50,00 SIT),
- potica (100,00 SIT),
- mlin na Muri (8,00 SIT),
- samotnežne sani (9,00),

1994

- kraški koš (11,00 SIT),
- ribniški konjiček (12,00 SIT),
- vinska preša (400,00 SIT),
- slamnati dožnjek (lujster) (300,00 SIT),

1995

- bloški smučar (70,00 SIT).

Znamke Pošte Slovenija s t.i. etnološko motiviko, ki so izšle med leti 1993 in 1995, so bile v pretežni meri povezane z materialno ljudsko kulturo Slovencev. V začetku leta 1996 je Pošta Slovenije ob sodelovanju s Filatelističnim društvom Ptuj in nekaterimi zunanjimi sodelavci izdala dve poštni znamki z motivom koranta in to v novi seriji Folklor. Z izdajo omenjenih znamk se odpira novo poglavje v promociji duhovne ljudske kulture na Slovenskem, povezane predvsem z dediščino šemljenja in maskiranja.

MOTIV TRADICIONALNE PUSTNE MASKE KORANTA NA PRILOŽNOSTNIH POŠTNIH ZNAMKAH, ŽIGU IN KUVERTI PRVEGA DNE POŠTE SLOVENIJA

Slovenija, dežela na stičišču alpske, panonske in mediteranske kulture se od drugih evropskih držav in kultur razlikuje tudi po svojevrstnih oblikah šemljenja. Dediščina šemljenja kot sestavina vsakdanjega načina življenja nam izpričuje izredno bogastvo naše kulturne dediščine. Govoriti o tradicionalnih in sodobnih maskah in šemljenju pomeni govoriti o Slovencih in njihovem odnosu do sveta, do živih bitij in narave, do magičnega in nadnaravnega, do veselja in strahu, radosti in zabave.¹

Akademik dr. Niko Kuret je pred dobrim desetletjem zapisal že tolikokrat citirano misel: Kakšno mesto zavzemajo slovenske maske v evropskem merilu? Odgovor je lahek in kratek: Slovenija je Evropa v malem.²

353

Če poskušamo misel cenjenega akademika razumeti znotraj slovenskih meja, lahko uvrstimo področje Ptujskega in Dravskega polja ter Haloz med tista območja, kjer se je vse do danes ohranilo največ tradicionalnih pustnih mask, šeg in navad. Zasluge za to lahko pripišemo folklorističnim prizadevanjem pred drugo svetovno vojno, še zlasti pa Kurentovanju na Ptuj, ki kontinuirano poteka od leta 1960 naprej. Med tradicionalnimi pustnimi liki, ki so se v modificirani obliki ohranili vse do danes, iztopa pustni kralj - korant, katerega izvor vse do danes še ni pojasnjen. Postaja simbol Ptuja in ptujske regije ter eden najprepoznavnejših stebrov slovenske kulturne dediščine v mednarodnih okvirih.

1. PRILOŽNOSTNI POŠTNI ZNAMKI Z MOTIVOM PERNATEGA IN ROGATEGA KORANTA

V seriji Folklor sta 31. januarja 1996^{3,4} izšli znamki z motivom pernatega koranta s Ptujskega polja z nominalno vrednostjo 13 SIT ter rogatega koranta z Dravskega polja in Haloz z nominalno vrednostjo 70 SIT. Med osnovnimi "tehničnimi" podatki o znamkah velja omeniti njuno velikost, saj sta to do sedaj največji znamki, ki jih je izdala Pošta Slovenije. Njuna velikost v mm je: 36,25 x 50,75.⁵ Grafična obdelava fotografij in oblikovanje znamk je delo Milene Gregorčič.

Osnovo za obe znamki predstavljata fotografiji Stojana Kerblerja, ki prikazujeta zgornji del korantove oprave, saj se koranti med seboj razlikujejo predvsem po naglavnih maskah.

Pri izbiri motiva smo se odločili, da predstavimo današnjo podobo koranta, katerega dediščina se je v modificirani obliki ohranila vse do danes. Ker se koranti "selijo" iz vasi v mesta, iz tradicionalnih šemskih prostorov v nova okolja, smo presodili, da je primerneje,

1 Gačnik, Aleš, Pustni kralj Korant, Pošta Slovenije, Bilten, 6, 1996

2 Kuret, Niko, Maske slovenskih pokrajin, Ljubljana, 1984, str. 483

3 31. januarja 1996 je bila v romanskem palaciju ptujskega gradu predstavitev nove serije priložnostnih znamk Pošte Slovenija: znaka ljubezni ("Ko se ptički ženijo"), WWF (evropska močvirnska sklednica), železnica (lokomotiva Aussee) in folklor (pernati in rogati korant).

4 Na slovestnosti ob izdaji nove serije priložnostnih znamk Pošte Slovenije, je bila na ogled tudi informativna razstava z delovnim naslovom "Od ideje do znamke" (koranta), ki je obiskovalcem nudila vpogled v vsebinsko, oblikovalsko in tehnološko "zakulisje" projekta "korant" (znamka, žig).

5 Vse priložnostne, grbenasto zobčene znamke je natisnilo podjetje DELO - Tiskarna, Ljubljana.

Znamka pernatega koranta s Ptujskega polja.
 ♦ Stamp showing a feathered korant from the
 Ptuj Plain. ♦ Timbre du korant emplumé de
 Ptujsko polje.

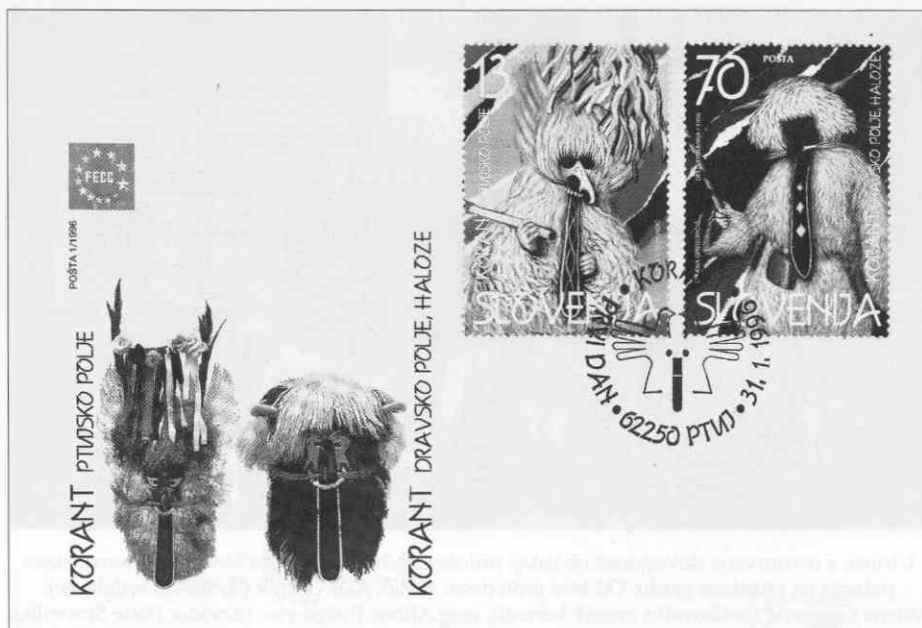
Znamka rogatega koranta z Dravskega polja
 in Haloze. ♦ Stamp showing a horned korant
 from the Drava Plain and Haloze. ♦ Timbre de
 korant cornu de Dravsko polje et Haloze.

če je korant na znamki očiščen vsakršnega realnega prostorskega konteksta. S tem smo se želeli izogniti vsem tistim dilemam, ki odpirajo aktualna strokovna vprašanja o dandanašnji prostorski "okupaciji" slovenskega in mednarodnega teritorija s koranti. Zato postavljamo prostorsko relativiziranega koranta v povsem nov nedefiniran in univerzalni prostor. Na znamki je ob motivu koranta navedeno še ime maske (korant) in njegova proവിencia (Ptujsko in Dravsko polje ter Haloze).

2. PRILOŽNOSTNI POŠTNI ŽIG Z MOTIVOM STILIZIRANEGA KORANTA

S podobama mask na znamkah smo zabeležili utrinek iz "etnografskega sedanjika" v slovenski pustni praksi. Zazrtost v preteklost na eni in zazrtost v prihodnost na drugi strani je narekovala izbiro podobe za priložnostni poštni žig⁶, ki ga je oblikoval Darko Ferlinc. Le-ta izhaja iz tradicionalne ikonografije maske (koranta), vendar novonastalo podobo postavlja v nedefiniran prostor in čas. V stilizirani korantovi maski lahko zaznamo podobi dveh ptičev, kar nakazuje na eno od možnih kategorizacij korantove maske v skupino ornitomorfnih mask.

⁶ Ker je bila predstavitev priložnostnih znamk Pošte Slovenije na Ptuj, je prišlo do izdaje dveh žigov prvega dne tako v Ljubljani kot na Ptuj. Kljub temu pa ostaja podoba stiliziranega koranta na obeh žigih enaka.

Kuverta prvega dne z motivom pernatega in rogatega koranta, znakom FECC, priložnostnim poštним žigom ter znakama s podobo koranta. ♦ First-day cover with the motif of a feathered and a horned korant, the FECC sign, special postmark and two stamps showing a korant. ♦ Enveloppe du premier jour, avec le motif du korant emplumé et korant cornu, le signe de FECC, cachet postal de circonstance et les timbres avec le motif de korant.

Stilizirana podoba koranta na priložnostnem poštнем žigu (osnutek). ♦ Stylised image of a korant on a special postmark (design). ♦ Image stylisée du korant sur le cachet créée à l'occasion (ébauche).

3. PRILOŽNOSTNA KUVERTA PRVEGA DNE

Na kuverti prvega dne (FDC) sta ob znamki pernatega in rogatega koranta ter stilizirani podobi koranta na priložnostnem poštнем žigu (Ptuj ali Ljubljana) tudi "čisti", grafično nepredelani fotografiji dveh naglavnih korantovih mask. Ker smo želeli, da se pomeni korantov v informacijskem pogledu ne podvajajo, prikazujeta fotografiji Stojana Kerblerja, upodobljeni na kuverti, podobi dveh statičnih mask. Ena je podoba pernatega

Utrinek z otvoritvene slovestnosti ob izdaji priložnostnih znamk Pošte Slovenija v romanskem palaciju na ptujskem gradu. Od leve proti desni stojijo: Aleš Gačnik (strokovni sodelavec), Milena Gregorčič (oblikovalka znamk koranti), mag. Alfonz Podgorelec (direktor Pošte Slovenija), Anton Krauthaker (namestnik direktorja sektorja za PS), Mira Podgorelec (PS), Franc Golob (član FD Ptuj), dr. Božidar Koželj (predsednik FD Ptuj), dr. Miroslav Luci (župan Mestne občine Ptuj). / foto Stojan Kerbler ♦ A moment from the opening ceremony on the occasion of the issue of special stamps by the National Post Office in the Romanesque living quarters of Ptuj Castle. From left to right: Aleš Gačnik (specialist adviser), Milena Gregorčič (designer of the Korant stamps), Alfonz Podgorelec (director of the National Post Office), Anton Krauthaker (vice-manager of the National Post Office's Public Relations Sector), Mira Podgorelec (NPO), Franc Golob (Ptuj Philatelic Society), Dr. Božidar Koželj (president of Ptuj Philatelic Society) Dr. Miroslav Luci (mayor of the Municipality of Ptuj) (Photo: Stojan Kerbler). ♦ Détail de la fête à l'occasion de la publication des timbres de circonstance de la Poste slovène dans le palatium roman du château de Ptuj. De gauche à droite: Aleš Gačnik, collaborateur spécialisé, Milena Gregorčič (auteur des timbres des *korants*), mag. Alojz Podgorelec (directeur de la Poste slovène), Anton Krauthaker (directeur adjoint du secteur de PS), Mira Podgorelec (PS) Franc Golob (membre de AF Ptuj), dr. Božidar Koželj (président du AF Ptuj), dr. Miroslav Luci (maire de la ville de Ptuj), photo: Stojan Kerbler.

in druga podoba rogatega koranta iz že omenjenih območij. Na kuverti zasledimo tudi moder znak FECC, znak XVI. konvencije Združenja evropskih karnevalskih mest, ki je potekala od 11. do 18. maja 1996 na Ptujju in v Mariboru.

4. ZNAMKA KOT MEDIJ NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA

Veseli me, da smo se s predstavniki Pošte Slovenija ter Ministrstva za promet in zveze uspeli dogovoriti, da smo na znamki ob podobi maske in njenem imenu lahko definirali tudi področje, na katerem je ta dediščina prisotna že od nekdaj. Vsi ti elementi na simbolni ravni dvigujejo nekakšno lokalno-regionalno samozavest in izgrajujejo nacionalni ponos. Takšne znamke imajo ob svoji povsem vsakodnevni "posvetni" vlogi tudi neformalni vzgojno-izobraževalni pomen, ki pomaga Slovincem spoznavati Slovence in bogastvo njihove dediščine. Na področju mednarodne korespondence pa lahko odlične pomnike slovenske kulture predstavljamo in primerjamo s kulturami v drugih predelih sveta.

PROJEKTI FILATELISTIČNEGA DRUŠTVA PTUJ PRI PROMOCIJI LOKALNO-REGIONALNE DEDIŠČINE PUSTA

1. KURETOVANJE IN KARNEVAL V PTUJU

Filatelistično društvo Ptuj je bilo ustanovljeno leta 1949. Vse do danes je izdalo že precejšnje število priložnostnih kuvert in žigov. Veliko med njimi se jih nanaša na Kurentovanje, največjo organizirano pustno prireditev v Sloveniji, ki kontinuirano poteka od leta 1960 naprej.

Priložnostne kuverte in žigi z imenom "Kurentovanje in karneval v Ptuj" so z največjo dinamiko izhajali predvsem v šestdesetih in v začetku sedemdesetih let (1962, 1963, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1971 in 1973).

Na priložnostnih kuvertah, izdanih ob kurentovanjih, so upodobitve različnih motivov, od klasične vedute Ptuja, do najrazličnejših tako tradicionalnih kot novodobnih mask. Med tradicionalnimi šemskimi liki so najpogosteje upodobljeni koranti, med

357

Pustni orači iz Markovec pri Ptuj (Janez Mežan) na priložnostni kuverti ob V. Kurentovanju in karnevalu v Ptuj leta 1965. ♦ Shrovetide ploughmen from Markovce near Ptuj (Janez Mežan) on a special cover, issued on the occasion of the 5th Kurentovanje and Carnival in Ptuj, 1965. ♦ Les « laboureurs » du carnaval de Markovec, près de Ptuj, (Janez Mežan) sur l'enveloppe créée à l'occasion du 5e Kurentovanje et le carnaval de Ptuj en 1965.

katerimi lahko prepoznamo tudi lik Miheličevega kurenta⁷, ki je bil dolga leta zaščitni znak ptujskega kurentovanja. Na priložnostni kuverti iz leta 1965 zasledimo upodobljeno skupino pustnih oračev, sestavljeno iz "pokača", šestih "kojičev", ki vlečejo plug, s katerim

⁷ France Mihelič, Ples kurentov, 1953, lesorez, izrez.

ODBOR ZA FOLKLORNE PRIREDITVE
V PTUJU

KURETOVANJE
IN KARNEVAL
V PTUJU

IV. KURETOVANJE
IN KARNEVAL
PTUJ, 23-24. II. 1963

FILATELISTIČNO DRUŠTVO PTUJ, OVITEK ST. 4

Motiv koranta na priložnostni kuverti ob IV. Kurentovanju in karnevalu v Ptuj leta 1963. ♦ Motif of a Korant on a special cover, issued on the occasion of the 4th Kurentovanje and Carnival in Ptuj, 1963. ♦ Motif du *korant* sur l'enveloppe du 4e Kurentovanje et le carnaval de Ptuj en 1963.

orje "plužar" / korant. Za njimi se v daljavi razprostira veduta ptujskega gradu. Sliko je po naročilu Filatelističnega društva Ptuj izdelal posebej za to priložnost akademski slikar Janez Mežan (1897 - 1972). Med upodobitvami tradicionalnih šemskih likov zasledimo tudi podobi dveh likov: baba nosi v košu deda in obratno. Upodobitev je delo akademskega slikarja Franceta Miheliča (1907)⁸. Med novodobnimi maskami je upodobljen leta 1971 klovn, ki poudarja t.i. karnevalski del kurentovanja.

Ob priložnostnih kuvertah so bili izdani tudi priložnostni poštni žigi najrazličnejših oblik. Motivi so bili različni, od srednjeveškega mestnega grba, do najrazličnejših mask, med katerimi prevladuje korantova naglavna maska. Na žigih prepoznamo tudi klovn, dvornega norčka, pomensko nedefinirana obrazna naličja ter podobo brkate maske.

2. LETO 1996

Po nekajdesetletnem zatišju je v letu 1996 prišlo do ponovne izdaje priložnostnih kuvert in žigov Filatelističnega društva Ptuj. Izdaja le - teh sovpada z izdajo priložnostnih znamk Pošte Slovenije (Ptuj, 31. januarja 1996).

2.1. MAKSIMUM KARTI S PODOBAMA KORANTOV

Ob omenjeni priložnosti sta izšli v založbi Filatelističnega društva Ptuj dve maksimum karti s podobama dveh korantov, pernatega s Ptujskega polja ter rogatega z

⁸ France Mihelič, Pust, 1953, linorez, izrez.

Maksimum karta s podobo pernatega koranta s Ptujskega polja, opremljena s priložnostnim žigom in znamko Pošte Slovenija. ♦ Maximum-sized cards with image of feathered korant from the Ptuj Plain, furnished with special postmark and stamp of the National Post Office. ♦ Carte au format maximal représentant l'image du *korant* emplumé de Ptujsko polje, avec le cachet et le timbre occasionnels de la Poste slovène.

Maksimum karta s podobo rogatega koranta z Dravskega polja in Haloze, opremljena s priložnostnim žigom in znamko Pošte Slovenija. ♦ Maximum-sized card with image of horned korant from the Ptuj Plain and Haloze, furnished with special postmark and stamp of the National Post Office. ♦ Carte au format maximal représentant l'image du *korant* cornu de Dravsko polje et Haloze, avec le cachet et le timbre de la Poste slovène créés à cette occasion.

Dravskega polja in Haloze. Osnovo za maksimum karti predstavlja fotografija M. Fijana, ki prikazuje novodobnega koranta v realnem prostorskem kontekstu (na zasneženem travniku ob robu gozda).⁹ "Celostno podobo" omenjenih maksimum kart zaokrožujeta priložnostni znamki in žig prvega dne Pošte Slovenija, prav tako z motivom koranta.

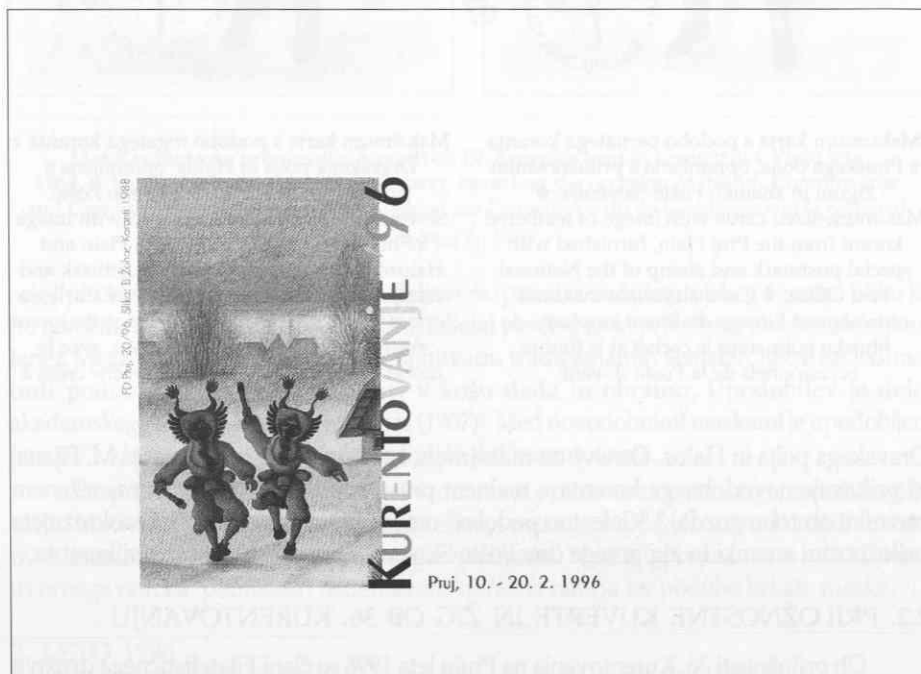
2.2. PRILOŽNOSTNE KUVERTE IN ŽIG OB 36. KURENTOVANJU

Ob priložnosti 36. Kurentovanja na Ptujju leta 1996 so člani Filatelističnega društva Ptuj izdali tri tipe priložnostnih kuvert s pustno motiviko. Motiv predstavlja izrez slike Koranti, ki jo je v letu 1988 naslikal umetnik avtodidakt Boris Žohar s Ptujja, član DLUS. Samosvoja in prepoznavna Žoharjeva koranta tečeta skozi namišljeno, idilično in zasneženo pokrajino. Rogovi na korantovih naglavnih maskah se izpeljejo v cvetove kot vidne attribute prihajajoče pomladi. Izrez slike se prelije v lično oblikovan barvni napis Kurentovanje '96. Priložnostne kuverte je oblikoval Darko Ferlinc.

⁹ Maksimum karti so oblikovali in natisnili v Ptujski tiskarni.

Priložnostni žig Filatelističnega društva Ptuj ob odprtju 36. Kurentovanja na Ptuju. ♦ Special postmark of the Ptuj Philatelic Society on the occasion of the opening of the 36th Kurentovanje in Ptuj. ♦ Cachet de l'Association philatélique de Ptuj créée à l'occasion du 36e Kurentovanje à Ptuj.

Žoharjevi koranti se selijo iz slikarskih platen tudi na tri priložnostne kuverte Filatelističnega društva Ptuj. ♦ Žohar's korants have found their way from the painter's canvass to three special covers of the Ptuj Philatelic Society. ♦ Les korants des toiles de Žohar apparaissent aussi sur les trois enveloppes occasionelles de l'Association philatélique de Ptuj.

Ob otvoritveni slovesnosti 36. Kurentovanja je Filatelistično društvo Ptuj izdalo tudi priložnostni poštni žig z motivom korantove ježevke. Odlično idejo je prav tako vizualiziral Darko Ferlinc. Ob podobi ježevke so na žigu še naslednje informacije: Kurentovanje'96, 10.2.1996, 62250 Ptuj.

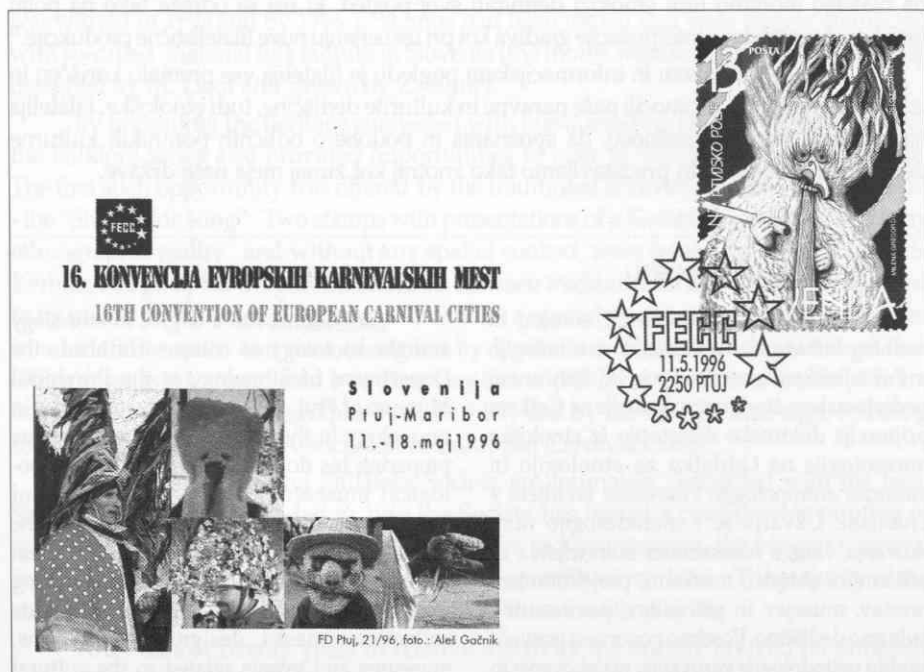
2.3. PRILOŽNOSTNA KVERTA IN ŽIG OB 16. KONVENCIJI ZDRUŽENJA EVROPSKIH KARNEVALSKIH MEST

Projekti Filatelističnega društva Ptuj¹⁰ so izredno odmevni tako na regionalni, kot na nacionalni ravni. K zelo uspešni mednarodni promociji društva in njihove produkcije moramo uvrstiti tudi njihov zadnji filatelistični projekt, povezan s prireditvami, ki so med 11. in 18. majem 1996 potekale na Ptujju in v Mariboru ob 16. konvenciji Združenja evropskih karnevalskih mest (FECC). Društvo je izdalo priložnostno kuverto z motivi iz lokalno regionalne pustne dediščine ter priložnostni žig z znakom FECC. Oblikoval ju je Darko Ferlinč.

Na priložnostni kuverti je upodobljenih pet tradicionalnih pustnih likov s Ptujjskega in Dravskega polja ter Haloz. Fotografije, ki so bile posnete med leti 1993 in 1996, so delo avtorja tega prispevka, na njih pa zasledimo podobe naslednjih tradicionalnih mask:

1. "kojič" (konj) iz skupine oračev iz Haloz (Okič),
2. naglavna maska "malega" koranta iz Haloz (Podlehnik),
3. bogato okrašeno pokrivalo "koiča" (konja) iz skupine oračev z Dravskega polja in Haloz (Lancova vas),

361

Tradicionalne pustne maske na priložnostni kuverti, izdani ob 16. konvenciji Združenja evropskih karnevalskih mest (FECC). Na kuverti je tudi priložnostni poštni žig FECC Filatelističnega društva Ptuj ter znakma z motivom pernatega koranta. ♦ Traditional Shrovetide masks on a special cover, issued on the occasion of the 16th. Convention of the Association of European Carnival Cities. The cover also features the special FECC postmark of the Ptuj Philatelic Society and a stamp with the motif of a feathered korant. ♦ Masques traditionnels sur l'enveloppe publiée à l'occasion de la 16e convention de l'Association des villes de carnaval européennes (FECC). Sur l'enveloppe apparait aussi le cachet FECC de l'AF Ptuj et les timbres avec le motif du korant emplumé.

¹⁰ Od leta 1994 naprej predseduje Filatelističnemu društvu Ptuj dr. Božidar Koželj.

4. slamnato obrazno naliče otroka iz Haloz (Cirkulane),
5. glava ruse (konja ali kobile) s Ptujskega polja.

Kljub temu, da je Filatelistično društvo Ptuj volonterska organizacija, pa njihove projekte odlikuje visoka strokovna in profesionalna raven. Ob množico pozitivnih odmevov na dosedanje projekte društva moramo uvrstiti tudi odmeve s 16. konvencije Združenja evropskih karnevalskih mest. Predsednik tega uglednega in vplivnega mednarodnega združenja, gospod Henk Ferdinand M. van der Kroon, je večkrat s posebnim zadovoljstvom izpostavil prizadevanja FD Ptuj pri obeležitvi 16. konvencije FECC. V zgodovini te mednarodne organizacije se je prvič zgodilo, da je ob konvenciji FECC državna pošta natisnila kuverto z znakom FECC in da je lokalno filatelistično društvo (v samozaložbi) izdalo priložnostno kuverto in žig.

362

EPILOG

Dediščina šemljenja in maskiranja si utira pot v slovensko filatelijo skozi programe Pošte Slovenija in skozi različna filatelistična društva. Ob množstvu najrazličnejših pogledov na filatelijo moramo tudi etnologi definirati svoj pogled, ki naj se odraža tako na polju raziskovalnega dela in interpretacije gradiva kot pri usmerjanju nove filatelistične produkcije.¹¹

V komunikacijskem in informacijskem pogledu je filatelija vse premalo koriščen in izkoriščen medij pri promociji naše naravne in kulturne dediščine, tudi etnološke. Filatelija nam ponuja številne možnosti, da spoznanja in podobe o odličnih pomnikih kulturne dediščine primerjamo in predstavljamo tako znotraj kot zunaj meja naše države.

BESEDA O AVTORJU

Aleš Gačnik, diplomirani etnolog in sociolog kulture, vodja Oddelka za etnologijo v Pokrajinskem muzeju Ptuj. Po končanem podiplomskem študiju muzeologije na Češkem pripravlja doktorsko disertacijo iz etnološke muzeologije na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Ukvarja se z metodologijo raziskovanja vina, s fenomenom zbirateljstva in privatnimi zbiralci, maskami, projektiranjem razstav, muzejev in prireditev, povezanih s kulturno dediščino. Posebno pozornost posveča študiju metodologije varovanja, raziskovanja in prezentacije dediščine, študiju muzeologije in muzejski kritiki. O tej tematiki je objavil okoli 80 člankov v domačih in tujih revijah.

ABOUT THE AUTHOR

Aleš Gačnik has a degree in ethnology and the sociology of culture. He heads the Department of Ethnology at the Provincial Museum of Ptuj. After postgraduate studies in museology in the Czech Republic, he is now preparing his doctoral dissertation on ethnological museology at the Department of Ethnology and Cultural Anthropology of the Faculty of Arts in Ljubljana. Gačnik's main interests are the methodology of researching wine, the phenomenon of collecting and private collections, masks, designing exhibitions, museums and events related to the cultural heritage. He devotes special attention to the study of the methodology of the conservation, research and presentation of heritage, museological studies and museum critiques. He has published over 80 articles on these subjects in domestic and foreign periodicals.

¹¹ Kljub metodološki barvitosti in širini etnologije se moramo zavedati potrebe po holističnem in interdisciplinarnem pristopu pri projektiranju in izdajanju poštних znamk. Takšen pristop mora postati prej pravilo kot izjema. K temu nas navsezadnje zavezuje "slogan" Pošte Slovenija: "Spoznajmo Slovenijo skozi znamke! Njeno zgodovino, kulturo, naravo, šport, kraje in ljudi."

SUMMARY

ETHNOLOGICAL HERITAGE AND PHILATELY / SHROVETIDE MASKS AND MASQUERADING HERITAGE IN THE ISSUES OF THE NATIONAL POST OFFICE AND THE PTUJ PHILATELIC SOCIETY

Stamps establish links between us, address us, inform and teach us, warn and remember us. Stamps are not just images of a country and its national post office, but also of ourselves, the image of our attitude to the world, to everything beautiful and unique, important and interesting. Stamps are not merely an economic category, a philatelic passion or the like, but also a medium for communication between people in different parts of the world and an excellent medium for promoting the natural and cultural heritage, including the ethnological one, at home and across the borders of our country. 363

On stamps issued by the National Post Office the ethnological heritage primarily features in two series: "Slovenia-Europe in miniature" and "Folklore". The first series was started in 1993 and by 1996 17 stamps had been issued that were largely connected with so-called material folk culture in Slovenia (the motifs were selected by Dr. J. Bogataj, designed by M. Licul and drawn by Z. Simič).

By presenting the heritage connected with masquerading and Shrovetide customs the Folklore series also provided opportunities to refer to Slovenia's spiritual culture. The first such opportunity was offered by the traditional Shrovetide masks of the Korant - the "Shrovetide King". Two stamps with presentations of a Korant, taken from "everyday ethnographic reality" and without any spatial context, were issued. (photographs by S. Kerbler, design by M. Gregorčič). The links between tradition and the future were referred to by means of the stylised figure of a Korant on a special postmark, presenting a Korant in an indefinite space and time (designed by D. Ferlinc). This set of the National Post Office's issues was completed by a First Day Cover (FDC) on which two "static" Korant head masks feature (photographs by S. Kerbler) and by the FECC's blue sign, referring to 16th Convention of the Association of European Carnival Cities.

The issues of the Ptuj Philatelic Society are intimately connected with the local Shrovetide heritage. Founded in 1949 the Society has issued a considerable number of special covers and stamps. Most of them refer to Kurentovanje, the biggest Carnival festival in Slovenian which has been organised annually since 1960. The majority of the covers and stamps issued by the Society date from the 60s and 70s.

After almost twenty years of relative inactivity the Society revived its philatelic activities in 1996 by issuing:

- two maximum-size cards featuring Korants: a feathered one from the Ptuj Plain and a horned one for the Drava Plain and Haloze (photographs by M. Fijan);
- three types of special covers, issued on the occasion of the 36th Kurentovanje Festival with motifs of Korants from the hand of the Ptuj painter Boris Žohar;
- a superbly designed special postmark with the motif of a Korant (designed by D. Ferlinc);
- a special cover featuring five traditional Shrovetide masks and dedicated, to the 16th Convention of the Association of European Carnival Cities, staged in Ptuj and Maribor

(photograph by A. Gačnik, design by D. Ferlinc);

- a special postmark with the FECC sign (design by D. Ferlinc)

Slovene philately is enriched by our heritage of masks and masquerading through the National Post Office's issues and through the activities of several philatelic societies. Opinions on philately differ widely and it is time for ethnologists to define their own view and to implement it in the field of research and interpretation of material as well as in the field of new philatelic production.

As a means of communication and information philately is a vehicle that deserves better use in promoting our natural and cultural heritage, including the ethnological one. Philately offers numerous opportunities for comparing findings and images related to choice monuments of our cultural heritage and for presenting them at home as well as abroad.

364

RÉSUMÉ

L'HÉRITAGE ETHNOLOGIQUE ET LA PHILATÉLIE / L'HÉRITAGE DES MASQUES DE CARNAVAL ET DES DÉGUISEMENTS DANS LES ÉDITIONS DE LA POSTE DE SLOVÉNIE ET DE L'ASSOCIATION PHILATÉLIQUE DE PTUJ

Les timbres nous réunissent et nous parlent, nous informent et nous enseignent, nous avertissent et nous font souvenir. Ils ne représentent pas seulement l'image de la Poste ou du pays, mais aussi l'image de nous mêmes, de notre approche du monde, du beau et unique, de l'important et de l'intéressant. Les timbres ne sont pas seulement une catégorie commerciale, une passion des philatélistes etc. mais aussi un moyen de communication entre les différents peuples des différentes parties du monde. Ils sont un moyen excellent pour la promotion de notre héritage naturel et culturel, y compris ethnologique, soit à l'intérieur soit à l'extérieur des frontières de notre pays.

La présence de l'héritage ethnologique sur les timbres de la Poste slovène est évidente dans deux séries: La Slovénie - l'Europe en petit et Folklore. La publication de la première série a commencé en 1993. Jusqu'en 1996 on a publié 17 timbres, liés surtout à ladite culture matérielle populaire en Slovénie (choix des motifs: dr. J. Bogataj, dessin: Z. Simič, design: M. Licul).

La série Folklore ouvre, à travers l'héritage des déguisements et des masques, la possibilité de présenter ladite culture spirituelle en Slovénie. La primeur a été donnée à un masque traditionnel du carnaval, c'est le *korant*, le roi du carnaval.

On a pris son image du « présent ethnographique » pour publier deux timbres, sur lesquels apparaît le *korant*, dépourvu de tout contexte de lieu (photo: S. Kerbler, design M. Gregorčič). Nous avons voulu souligner le lien entre la tradition et l'avenir, grâce à l'image sur le cachet postal créée à l'occasion - c'est l'image stylisée du *korant* dans des lieux et temps indéfinis (design: D. Ferlinc). L'unité de cette publication de la Poste slovène est complétée d'une enveloppe du premier jour (FDC), avec les images « statiques » de deux masques représentant la tête du *korant* (photo: S. Kerbler) et le signe bleu de FECC, signe

de la 16e convention de l'Association des villes de carnaval européennes.

La production de l'Association philatélique de Ptuj est étroitement liée à l'héritage du Carnaval. Cette association existe depuis 1949 et a publié jusqu'à nos jours un nombre assez important d'enveloppes et de cachets créés à l'occasion. Beaucoup d'entre eux se rapportent à *Kurentovanje*, la plus grande manifestation du Carnaval en Slovénie qui a continuellement eu lieu depuis 1960. On aperçoit un plus grand dynamisme dans la publication dans les années soixante et au début des années soixante-dix surtout.

Après un temps mort qui dura quelques décennies, en 1996, l'activité philatélique de l'association s'est épanouie. Ils publient alors:

- Deux cartes au format maximal avec les images des deux *korants*; sur la première figure le *korant* emplumé de Ptujsko polje (Vallée de Ptuj) et sur la deuxième, *korant* cornu de Dravsko polje (Vallée de Drava) et Haloze. (photo: M. Fijan),

365

- Trois types d'enveloppes créées à l'occasion du 36e *Kurentovanje*. Les motifs des *korants* sont réalisés par le peintre Boris Žohar de Ptuj),

- Le cachet de la poste, d'un design excellent, représente le motif de « ježevka » (massue) de korant.

- L'enveloppe représentant les images de cinq masques traditionnels du carnaval est consacrée à la 16e convention de l'Association des villes de carnaval européennes (FECC), qui avait lieu à Ptuj et à Maribor (photo: A. Gačnik, design: D. Ferlinc).

- Le cachet do poste crée à l'occasion représente le signe de FECC (design D. Ferlinc).

L'héritage du déguisement et des masques consolide sa place dans la philatélie slovène grâce aux programmes de la Poste slovène et des associations philatéliques. Parmi les multiples visions de la philatélie, les ethnologues doivent aussi définir leur approche dans le domaine de la recherche, de l'interprétation des matériaux et du choix de l'orientation de la nouvelle production philatélique.

Sur le plan de la communication et de l'information la philatélie est un moyen très peu utilisé et exploité pour la promotion de notre héritage naturel et culturel, ainsi qu'ethnologique. La philatélie nous offre de nombreuses possibilités pour solliciter et comparer les connaissances et les images sur les remarquables témoignages de l'héritage culturel, aussi bien chez nous qu'à l'étranger.